

№ исх: ДС-108 от: 20.06.2019

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПАРЛАМЕНТІ МӘЖІЛІСІНІҢ

Д Е П У Т А Т Ы

Д Е П У Т А Т

МАЖИЛИСА ПАРЛАМЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

010000, Нұр-Сұлтан, Парламент Мәжілісі

20 __ жылғы «__» _____

№ _____

010000, Нур-Султан, Мажилис Парламента

«__» _____ 20 __ года

19.06.2019 ж. жарияланды

Қазақстан Республикасы
Премьер-министрінің
орынбасары
Г. Әбдіқалықоваға

Депутаттық сауал

Құрметті Гүлшара Наушақызы!

Парламент парламент болғалы, қос палатасымен қанат жайғалы мемлекеттік тілге байланысты депутаттық сауалдар аз болмағаны жұртшылыққа мәлім. «Тіл туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, бірнеше мемлекеттік бағдарламалар да қабылданып, жүзеге асырылып келеді. Қызыл кеңірдек болып айтысқан заман да келмеске кетті, оған мың шүкір десе болады. Ендігі жерде мемлекеттік тіл бойынша сөздің емес, нақты да тыңғылықты істердің кезегі келгені ақиқат.

Тәуелсіздік тарихымызда мемлекеттік тілге қатысты заңның қабылдануына алғаш рет мұрындық болған, БҰҰ төрінен тұңғыш рет ана тілімізде сөз сөйлеген Елбасы әр кезде тілді әсіресаясат құралына айналдырғысы келгендерді жүйесімен тыйғанын талай рет көзбен көрдік.

Алайда тіл мәселесін үйлестірумен шұғылданатын жалғыз өкілетті мемлекеттік орган – Мәдениет және спорт министрлігіне қарасты құрылымының атауы «Тіл комитеті» емес, «Тіл саясаты комитеті» болуы – Елбасы ұстанымына кереғар емес пе? Ұлтты және этностарды ұйытатын құрылымға «саясат» сөзін қосудағы мақсат не, қағидат қайсы? «Саясатты» бадырайтып жазу қаншалықты маңызды? Әлде мемлекеттік тіл тек саясаттан басталып, саясатпен өріле ме?

Мұндай ерсі қосымша атау Мәңгілік ел мұратына сәйкес келмейді. Егер жауапты орындар «саясат атауы ұлттың, тілдің тасын өрге домалатады» деп

тапса, онда барлық сала атауына осы сөзді қосуға не кедергі? Жоқ, біз бұлай рухани жаңғыра алмаймыз.

Құрылымның атын байыптадық, енді затына зейін салайық. Осы ретте көкейкесті мәселенің бірі – мемлекеттік тілді цифрлық технологияға көшіру жайы. Нақтырақ айтсақ, күн тәртібіндегі мәнді істер – аса қажетті компьютерлік бірыңғай бағдарламаларды әзірлеу және оларды бүкіл еліміз бойынша жаппай, ақысыз тарату жағын ойластыру.

Біріншісі – мемлекеттік тілде сауатты жазуға мүмкіндік беретін, емле ережесіне қатысты қателерді іздеп табатын компьютерлік бағдарлама.

Екіншісі – дауыс таспасын (аудио) мәтінге айналдыратын арнайы дыбыстық конвертер. Мұндай оңтайлы әрі тиімді тәсіл көптеген елдерде бұрыннан қолданылып келеді. Оның аударма үшін де артықшылығы мол.

Бүгінгі мемлекеттік тіл үшін ауадай қажет осы екі бағдарлама да қазақ тілінің қолданбалы-практикалық даму белесін анықтайды. Бұл – сөзден іске көшудің нақты жолы деп білеміз.

Мұндай бағдарламалар мемлекеттік тілде сөйлеуді ғана емес, жазуды да тезірек үйретеді. Сонымен бірге, іскерлік сөздік қорын түзуге, оны пайдалануға кең мүмкіндік туғызар еді. Елбасының сөзімен айтсақ, «Егер біз қазақ тілі ғұмырлы болсын десек, оны жөнсіз терминологиямен қиындатпай, қазіргі заманға лайықтауымыз керек». Бұған қоса, мемлекеттік тіл бойынша ілеспе (синхронды) аударманың мемлекеттік стандарттарын бекітіп, осы саланың мамандарын даярлайтын еліміздегі жоғары оқу орындарын тиісті аттестациялаудан өткізу маңызды деп есептейміз.

Жалпы айтқанда, мемлекеттік тілге қатысты кез келген жаңа жобаларды барлық бұқаралық ақпарат құралдарында, әлеуметтік желілерде жан-жақты жарнамалап, насихаттауды міндеттеу де баршаға ортақ, кезек күттірмейтін іс. Бұл қаражатты қажет етпейді, мемлекеттік тілге деген ақ ниет пен оң көзқарастың өзі жеткілікті.

1925-1927 жылдары Халық ағарту министрі болған көрнекті қайраткер Смағұл Садуақасұлы: «Қазақ тілін мемлекеттік тіл ету – билік басындағы бір-екі төренің емес, әрбір қазақтың намысына байлаулы іс» деген екен. Осы сөздің астарын терең ұғынсақ, қазір мемлекеттік тіл үшін жауапкершілікті тек мемлекетке емес, әр отбасының, әрбір Қазақстан азаматының мойнына жүктеудің артықтығы жоқ деп ойлаймыз. Бұл міндетті шешуде азаматтық қоғам институттары белсенділік танытуға тиіс. Яғни, түрлі отбасылық, қоғамдық жобаларға, бірлескен форумдарға, тіл тазалығын сақтау шараларына және әлеуметтік сауалнамаларға тиісті гранттар қарастыруға болады.

«Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаның» орындалу мерзімі де аяқталып келеді. Оны ұзарту немесе жаңасын әзірлеу барысында бұған дейінгі бағдарламаға енген бірқатар науқандық немесе бір реттік шаралар мен түрлі байқаулардан арылып, қазіргі заманғы ақпараттық технологияларға сәйкес келетін және халықты көп қамтитын онлайн-семинарлар, тренингтер өткізуді,

қашықтықтан оқыту жүйелерін жолға қойса құба-құп болар еді. Сонымен бірге күн тәртібінде тұрған латын әліпбиіне көшудің тиімді шараларын, электрондық БАҚ-ты, әсіресе балаларға арналған хабарлар мен баспа өнімдерін барынша көбейтуді, соңғы кезде «Рухани жаңғыру» бағдарламасы «Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасы аясында қолға алынған аударма саласын одан әрі байыту мен жүйелеуді, тіл тазалығын сақтауға қатысты нақты, тиімді тетіктерді енгізуді сұраймыз.

Құрметпен,

**Қазақстан Республикасы
Парламенті Мәжілісінің депутаттары,
«Нұр Отан» партиясы
фракциясының мүшелері**

Д. Мыңбай

Қ. Сұлтанов

Б. Жылқышиев

О. Оксикбаев

С. Ахметов

№ исх: ДС-108 от: 20.06.2019

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПАРЛАМЕНТІ МӘЖІЛІСІНІҢ
Д Е П У Т А Т Ы

Д Е П У Т А Т
МАЖИЛИСА ПАРЛАМЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

010000, Нұр-Сұлтан, Парламент Мәжілісі

20 __ ЖЫЛҒЫ « __ » _____

№ _____

010000, Нур-Султан, Мажилис Парламента

« __ » _____ 20 __ года

Оғлашен 19.06.2019

**Заместителю Премьер-Министра
Республики Казахстан
Г.Абдыкаликовой**

Депутатский запрос

Уважаемая Гульшара Наушаевна!

Всем известно, что с тех пор, как создавался Парламент, затем двухпалатный Парламент и начал свою работу, было сделано немало запросов по государственному языку. Приняты и реализуются Закон РК «Об языках», несколько государственных программ. Прошли времена долгих, надуманных дискуссий, и слава богу, что в нашей стране есть полное понимание в этом немаловажном вопросе. Теперь, считаем, вместо всяких рассуждений, настало время предпринимать конкретные меры по дальнейшему развитию государственного языка.

Елбасы, который был инициатором принятия Закона «Об языках» и который впервые выступал с высокой трибуны ООН на нашем государственном языке, никогда не допускал политизации языковых вопросов, и мы с Вами являемся этому свидетелями.

Однако, название структурного подразделения Министерства культуры и спорта, занимающегося вопросами языков не «Комитет по языкам», а «Комитет языковой политики». Не кажется ли это противоречием принципам Елбасы? Зачем нужно было добавлять слово «политика» Комитету, который призван через государственный язык объединять представителей разных национальностей и этносов? Насколько важно и какую смысловую нагрузку несет слово «политика»? Обязательно ли смешивать вопросы языков с политикой?

Это неуместное дополнение не соответствует целям концепции «Мәңгілік ел». Если ответственные органы считают, что слово «политика» способствует «развитию языков», почему тогда не присоединить это слово всем отраслям? Нет, таким образом мы не сможем духовно развиваться.

С названием структурного подразделения стало понятно, теперь обратим внимание на отдельные функции, которые оно осуществляет. Одним из актуальных вопросов является перевод государственного языка к цифровым технологиям. В частности, самым актуальным вопросом повестки дня является разработка необходимых единых компьютерных программ и их бесплатное распространение по всей стране.

Первое – компьютерная программа по проверке текстов на правописание и поиску грамматических ошибок.

Второе – специальный голосовой конвертер, который переводит аудио записи в текст. Подобный удобный и эффективный инструмент давно используется во многих странах. Его преимущества также можно использовать при переводах.

Для современного государственного языка эти две программы необходимы как воздух, они позволят выйти на новую ступень развития прикладного и практического применения языка. Это – реальный переход от слов к делу.

Подобные программы помогут желающим быстрее освоить государственный язык, как письменный, так и устный. Вместе с тем, откроются широкие возможности по корректировке и использованию делового государственного языка. Как отметил Елбасы - «Если мы хотим, чтобы казахский язык жил в веках, нужно его осовременить, не утяжеляя избыточной терминологией». Также, необходимо утвердить государственные стандарты синхронного перевода государственного языка и провести аттестацию ВУЗов, готовящих специалистов-синхронистов.

В целом, работа по распространению и пропаганде в СМИ и соцсетях любых новых проектов, касающихся государственного языка должна быть обязательной и внеочередной. Это не требует финансовых затрат, достаточно справедливого подхода по отношению к государственному языку.

В свое время, видный государственный деятель, министр просвещения в 1925-1927 гг. Смагул Садвакасов сказал: «Утверждение казахского языка в качестве государственного языка – это дело не только определенных должностных лиц, это дело чести каждого соотечественника». Если глубже обдумать эту мысль, можно сказать, что ответственность за государственный язык лежит не только на государстве, но на каждой семье и на каждом гражданине Казахстана. Для решения данного вопроса активность должны проявить институты гражданского общества. То есть, можно предусмотреть соответствующие гранты для различных семейных, общественных проектов, проведение форумов, социальных опросов, мероприятий по сохранению чистоты языка.

Кроме того, заканчивается срок реализации «Государственной программы развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы». При ее продлении или разработке новой необходимо избавиться от ряда всевозможных акций или одноразовых мероприятий и различных конкурсов из той программы и предусмотреть меры, где будут использоваться современные цифровые технологии, охватывающие большое количество людей – проведение онлайн-семинаров и тренингов, дистанционное обучение и другие. Вместе с тем, просим также включить эффективные меры перехода на латиницу, максимальное увеличение количества электронных СМИ и печатной продукции, особенно для детей, дальнейшее развитие и систематизацию переводческого дела, хорошо проявившего себя в рамках проекта «100 новых книг на казахском языке» программы «Рухани жаңғыру», конкретные и более действенные механизмы по сохранению чистоты языка.

С уважением,

**депутаты Мажилиса Парламента
Республики Казахстан,
Члены Фракции партии «Нұр Отан»**

**Д. Мынбай
Қ. Сұлтанов
Б. Жылқышиев
О. Оксикбаев
С. Ахметов**